

KOLIKO DANAŠNJA KATEHEZA PRENOSI VJERU

Josip JAKŠIĆ

Čini se da još nikada nije bilo toliko nastojanja u Crkvi oko predanja vjere u katehezi, u teorijskom i praktičnom smislu, kao danas, ali čini se nikada bez manje uspjeha.

Katehetika je postala samostalna teološka disciplina i ukazuje nam na mogućnosti i praznine u prenošenju vjere. Teološka, psihološka, antropološka i metodska utemeljenost velika su pomoć katehezi. Unatoč tome govori se o »krizi predanja vjere«,¹ i traži se odgovorne i krivce,² od postojeće strukture Crkve, kateheta, roditelja, sekulariziranog i ateističkog društva, do mentaliteta pojedinaca ili zajednica vjernika koji ne žive svoju vjeru.

Jedno je sigurno: nevjera ne može uz sve metode i znanstvene zakonitosti odgajati vjeru. Stopostotnog vjernika danas na ovom svijetu nema, kao što nema ni stopostotnog bezbožnika. Ali, ima nas manje ili više vjerujućih ili vjernih svjedoka vjere³ koji možemo ili prenositi ili ne prenositi svoju vjeru drugima. Stoga da bismo odgovorili na postavljeno pitanje u naslovu: koliko današnja kateheza prenosi vjeru, da bismo postavili neku dijagnozu, potrebno je najprije odrediti tri problema za današnju katehezu:

1. Odrediti identitet današnje kateheze.
2. Odrediti polazišta današnje kateheze.
3. Ustanoviti čime se današnja kateheza služi u prenošenju vjere.

¹ FEIFEL, E., KASPER, W., (Hrsg.), *Tradierungskrise des Glaubens* München-Kösel 1987. Poznati katehetski djelatnici njemačkog jezičnog područja analiziraju u obliku članaka krizu predanja vjere i situaciju odgoja u vjeri. Pokazuju povezanost krize predanja vjere s fenomenima suvremena društva i načina života. Središnji članak *Tradierung und Vermittlung des Glaubens als katechetisches Problem*, od E. Feifela, str. 53—100., tiskan je u nastavcima i u časopisu *Katechetische Blätter* u sedam dijelova (Katbl. 1986/10; 11, dva dijela; 12; 1987/1; 2.), pod naslovom *Tradierung und Vermittlung des Glaubens in religionspädagogischer Sicht*.

² Možda se čini pomodarski, jer se danas u svemu pojavljuju krize. Ali nas na to upućuje anemija i bezvoljnost mnogih kateheta, što je posljedica manjih uspjeha od uloženog truda. Treba računati da duh vremena ulazi i u Crkvu.

³ Usp. JAKŠIĆ, J., Odgojitelj vjere jest svjedok vjere. Značenje odgojitelja vjere u suvremenoj katehizaciji s obzirom na odgoj vjere u obitelji. U: *Bogoslovska smotra* 57/1987. br. 1—2. str. 52—53.

1. IDENTITET DANAŠNJE KATEHEZE

Pronaći identitet kateheze znači odrediti oznake samo katehezi vlastite, kojima se ona razlikuje od evangelizacije, službe riječi, homilije ili nekih drugih oblika naviještanja.⁴ Zanimljivo je da se sam pojam identiteta kateheze iskristalizirao tek u naše vrijeme, u najnovijim dokumentima Crkve o evangelizaciji i katehezi. »Evangelii nuntiandi« još ne odvajaju pojmovno katehezu od evangelizacije, dok »Catechesi tradendae« to čini i između ostaloga kaže da kateheza nastavlja proces evangelizacije.⁵ Istina je da kateheza može poprimiti različite oblike u djelatnostima Crkve (nalazimo je i u četiri bitne oznake Crkve: martiriji, koinoniji, liturgiji i dijakoniji), ali na njezinu bit spada da ona ne počinje od ničega. Kateheza pretpostavlja vjeru te se uključuje u djelo evangelizacije poslije obraćenja, kao pouka i produbljenje vjere u spoznajama i iskustvima života i vjere. Kateheza tumači različite oblike kršćanskoga života, učvršćuje životne stavove i time osposobljava kršćane za daljnje prenošenje vjere. Tako kateheza odgaja za vjeru. Time smo uz određivanje identiteta odredili i zadaću katehezi.

2. POLAZIŠTA I CILJEVI DANAŠNJE KATEHEZE

Kateheza želi služiti ljudima u hodu na putu vjere. Kroz povijest su se pod utjecajem teologije i društvenih kretanja postavljali različiti opći ciljevi kateheze. Tako nalazimo u posljednjih nekoliko stoljeća katehetske prakse jaku sklonost teocentrizmu. Vrijeme poslije Drugog vatikanskog koncila obilježeno je antropološkim nagnućem, dok nam sinoda biskupa 1977. i Papa u Apostolskoj pobudnici »Catechesi tradendae« 1979. ukazuje na kristocentrizam kateheze.

a) *Teocentrizam* se najbolje vidi već u formulaciji odgovora na prvo pitanje Deharbova katekizma: »Zašto smo na svijetu? Na svijetu smo zato da Boga spoznamo, da ga ljubimo, da mu služimo i tako u nebo dođemo.«

Bez sumnje ovaj teocentrični cilj je teološki dobro utemeljen. Pod vidom vječnog zajedništva s Bogom, kateheza je dala odgovor na osnovne zadaće ljudskoga života. Te zadaće su: spoznaja Boga, ljubav prema Bogu i životna praksa koja se očituje kao bogoslužje. No, odmah treba naglasiti da je ovako definirani cilj bio često krivo shvaćen, a i zloupotrebljavan, naročito u shvaćanju da čovjek treba, služeći Bogu, ispuniti volju Božju. Sve je bilo usmjereno na Boga i vječni život. Naglašavala se poslušnost Bogu koji želi da čovjek malen i ograničen stvor, kao takav ostane, a ne da se razvija u sve većeg Božjeg surad-

⁴ Usp. ALBERICH, E. *Identitet kateheze*. U: *Kateheza i crkvena praksa*. KSC, Zagreb 1986. Str. 43—44. O predmetu govori i čitavo drugo poglavlje: *Kateheza u kontekstu crkvene prakse*. Str. 37—50.

⁵ Usp. EN 14; OKD 18; CT 18; CT 19. Sve ih uspješno povezuju u jednu cjelinu *Temeljne smjernice o obnovi religioznog odgoja i kateheze*: Biskupi Jugoslavije, *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri*. KS, Zagreb 1983. u točki 24. Kateheza u svom specifičnom značenju.

nika. Božja volja je bila ovako predstavljena jer se nije vodilo računa o objavi Božjeg prijateljstva s ljudima u Isusu Kristu. Zato katekizmi s ovim usmjerenjem nisu osjećali potrebu biblijskih i evanđeoskih tekstova. Bile su im dostatne teološke formulacije, u kojima se nije vidjelo da vječni život počinje za nas već ovdje i sada, život kojim smrt više ne gospoduje. Tako treba vrednovati i teocentrični impuls: »Sve na veću slavu Božju.« Ovo geslo je samo onda kršćanski ispravno, ako je Bog čašćen kao onaj koji je sve učinio i čini, da bi ispunio ljudsku čežnju za životom. Potvrdu za to nalazimo u biblijskom i kršćanskom shvaćanju i prihvaćanju Božje volje, gdje se ona prihvaća kao slobodno samoostvarenje čovjeka s dubokom radošću susreta Boga i čovjeka, ali upravo zato jer Bog to hoće.⁶

b) **Antropocentrizam**, ili antropološko nagnuće u katehezi poduprla je Komisija I. zajedničke sinode biskupa u Saveznoj Republici Njemačkoj 1974. i odlučila se u svom radnom predlošku (Arbeitspapier), »Das katechetische Wirken der Kirche — Katehetsko djelovanje Crkve«, za ovakav način formulacije najvišeg i općeg cilja kateheze:

»Najviši cilj katehetskog djelovanja sastoji se u pomoći čovjeku da mu život uspije, u kojem nailazi na Božji poziv i zahtjeve.«⁷

U pozadini je takve formulacije temeljno teološko uvjerenje da se Bog u objavi biblijske povijesti pokazuje kao Bog kojemu je stalo do života ljudi. Ali, i ovdje postoji opasnost da se krivo shvati pojam »uspjeti u životu«, da se zaboravi što kršćani vjeruju, da se preko križa, boli, patnje i smrti dolazi k slavi uskrsnuća. Ili da se zaboravi da »uspjeti u životu« znači proslaviti Boga, te time postići svoje spasenje i spasenje drugih. Vjera je prikazana kao šansa za ostvarenje ljudskog života, kao otvaranje novih mogućnosti tumačenja životnog smisla, što je prihvatljivo današnjem čovjeku koji u svemu traži neku korist. Ta orijentacija kateheze traži da se ljudima na različite načine osvijetli snaga navještene vjere koja je potrebna za osmišljenje ljudskih problema.

c) **Kristocentrizam** kateheze odlučno zastupa u apostolskoj pobudnici »Catechesi tradendae« papa Ivan Pavao II. koji prihvaća želju sinode biskupa 1977. da bi Krist trebao biti centar svake prave kateheze.

»Želi se podvući, prije svega, da u samoj jezgri kateheze stoji bitno jedna osoba: ona Isusa iz Nazareta, 'jedinorođenca Očeva, punog milosti i istine', koji je trpio i umro za nas, a sada, uskrsnuvši živi zauvijek s nama. To je Isus

⁶ Usp. »Magnificat — Veliča« Lk I, 46-55. U tom pogledu »Magnificat — Veliča« može se uzeti kao paradigma biblijsko-katehetskog teksta, jer svojom strukturom kako je građena o-buhvaća čitavu povijest spasenja, a sadržajem nas upućuje na program Isusova života i bitne točke iz evanđelja, gdje se vidi da je Bog na strani čovjeka, Božjega siromaha.

⁷ Citirano prema: EMEIS, D., SCHMITT, K. H., Handbuch der Gemeindekatechese. Herder, Freiburg im B. 1986. str. 68. Potpuni se tekst Sinode nalazi u: *Gemeinsame Synode der Bistümer in der BRD*, Offizielle Gesamtausgabe II, Freiburg 1977, str. 37—97. Kratica teksta KWK ili KW.

Ta antropološka definicija kateheze asocira na naše susrete kateheta i roditelja u okviru roditeljskih sastanaka za vjeronauk, gdje se upravo u smislu uspjeha u životu roditelji najlakše nađu s katehetama kad je riječ o trajnom vjeronauku. Svi želimo da djeca uspiju u životu, da budu potpuni zreli ljudi, kompletne osobe.

'Put, Istina i Život', a kršćanski život sastoji se u hodu za Kristom u nasljeđivanju Krista«... »Katehizirati znači, na jedan određeni način, privesti nekoga ispitivanju ovoga misterija u svim njegovim dimenzijama«... »U tom smislu definitivna uloga kateheze sastoji se u tome da nekoga stavi ne samo u kontakt, nego u zajedništvo, u intimnost s Isusom Kristom.«⁸

Ovo temeljno načelo obuhvaćeno je još postulatom da se posreduje samo Kristov nauk. Ne želi da svaki prenosi svoju vlastitu nauku ili nekog drugog učitelja. Krist je jedini učitelj i to učitelj cijelim svojim životom.⁹

Još za poznatog katehetskara J. A. Jungmanna, kateheza je prije svega najveštaj Krista.¹⁰ Opći cilj kristocentrične kateheze jest upoznavanje i shvaćanje Kristova misterija kojim u svjetlu Božje riječi treba biti prožet cjelokupni život čovjeka u pronalaženju ispunjenja svih ispravnih životnih težnji i životnoga smisla.¹¹

Ovaj kratki prikaz postojećih teoloških usmjerenja potvrđuje povezanost kateheze i teologije, »da svako gibanje na teološkom području izaziva iste posljedice u katehetskom polju.«¹² Svaki od navedenih općih ciljeva temelji se na izabranim teološkim pozicijama, koje međusobno treba integrirati i centrirati ih, ne na neki teološki sustav ili program, već na odživljeni život Isusa Krista. Osnovna orijentacija za katehezu koja uvodi u kršćanski život jest uvod u misterij Isusa Krista, u lik njegova ljudskoga života. Kod Isusa Krista misterij njegova života potpuno je pouzdanje i predanje Ocu do smrti na križu i slave uskrsnuća. Njegova se smrt očitovala kao život, i to kao uspjeti život. Uskrsnulom, u znaku njegove smrti, kršćani vjeruju u pravi ljudski život. U tom smislu kateheza želi pomoći ljudima živjeti.¹³ U ovoj vjeri u živoga Boga stoji u sredini osoba Isusa Krista. Isus Krist jest taj, u kojem nas Bog kao Otac našega života susreće i želi nas privesti k sebi. U Isusu Kristu nalazimo svoje zajedništvo s Bogom Ocem, ali u isto vrijeme i s braćom ljudima. Tako kateheza može ljudima pomoći da žive po vjeri i iz vjere, da se nadaju pravom boljem životu, te da u toj vjeri i nadi ljube Boga i bližnjega svoga.

3. ČIME SE DANAŠNJA KATEHEZA SLUŽI U PRENOŠENJU VJERE

Vjera je u svojoj biti milost (usp. prema Ef 2, 1—10), ne ovisi o ljudskoj odlučnosti, ali traži pristanak volje i razuma, jer ona je i osobno otvaranje čovjeka Bogu, i okretanje ljudskog bića prema smislu života (usp. Heb 11, 1). Vjera je

⁸ CT 5.

⁹ Usp. CT 6—9. i Misterij Isusa Krista — središte kateheze (kristocentizam kateheze), u: *Radosno naviještanje...*, br. 35. Vidi toč. 5. Bilješke.

¹⁰ JUNGMANN, J. A., *Christus als Mittelpunkt religiöser Erziehung*. Freiburg im B. Herder 1939.

¹¹ Usp. CT 20.

¹² CT 61.

¹³ Pomoći ljudima: Iskusiti život — prionuti uz život — slaviti život. Usp. EMEIS, D., SCHMIT, K. H., *Handbuch der Gemeindekatechese*. Freiburg im B. 1986. str. 80—81.

Božji poziv kako to ispovijedamo u Drugoj euharistijskoj molitvi: »Zahvaljujemo ti što si nas pozvao da pred tobom stojimo i tebi služimo.«

Zadaća je kateheze i njezinih službenika kateheta da pozvane k vjeri (ili u vjeri), vode i prate u zajedništvo s Bogom putem kršćanske zajednice.

Katehezu odraslih je teže, ili gotovo nemoguće, planirati i strukturirati u pojedinačnim okolnostima. Ne možemo je radi raznovrsnih oblika sistematizirati u vidu kateheze s djecom. Budućnost kateheze odraslih ovisit će o spremnosti mnogih kršćana da se angažiraju u rastu i sazrijevanju svoje i tuđe vjere u punom smislu te riječi.

Unatoč mnogovrsnosti oblika predanja vjere odraslima i djeci nalazimo neke uporišne točke. Opće smo ciljeve kritički analizirali, tehnike i metode nas ovdje ne zanimaju, već različiti načini predanja vjere odraslima i djeci koji prema okolnostima konkretnog navještanja dobivaju prednost jedan pred drugim. To su:

- tradicija (predanje vjere npr. s oca na sina),
- formule vjere (obraci, sažeci koji se pamte),
- meditacija (razmišljanje kao dublje poniranje u sadržaje vjere),
- molitve (koje treba znati svaki kršćanin),
- mistična iskustva (doživljaj božanskog u životu),
- mistagogija (proživljavanje vjerodostojne vjere),
- korelacija vjere (iskustveni odnos između događaja u biblijskoj povijesti, u sadašnjem životu i navještanju vjere).¹⁴

U našim prilikama često moramo računati s izvanrednim i brzim pripremanjima uvođenja u kršćanstvo (kao na način katekumenata po skraćenom postupku). Često smo u neprilici odakle početi s katehezom, kako prenijeti drugome osnovno iskustvo vjere. Nije naše odgovoriti ljudima na sva pitanja života, već im pokazati gdje će naći pravi smisao života, gdje je Bog u našem životu prisutan, a gdje odsutan. U krajnjoj liniji sadržaj kateheze postaje životna situacija čovjeka, gdje s obzirom na predanje vjere treba uvelike računati i s ljudskom slobodom izbora i s djelovanjem Duha Svetog, a kao odgovor na postavljeno pitanje u naslovu uzimimo činjenicu da se vjera ne može ocjenjivati i mjeriti, kao što je to slučaj s teologijom ili vjerskim informacijama. Ipak, postavljeno pitanje ima u tjeskobi katehetskih djelatnika itekako svoje opravdanje, jer se rađa iz iskustva da vjera može rasti ali i zakržljati u čovjeku, štoviše, da se može i izgubiti. Stoga je trajna zadaća kateheze hraniti vjeru novim iskustvima i time držati kontakt s Bogom Ocem, po Kristu u Duhu Svetom.

¹⁴ Svaki od ovdje navedenih načina prenošenja vjere kojima se kateheza služi, iziskuje posebnu tematsku obradu, da bi se pokazalo kako i s kakvim uspjehom se primjenjuje u katehezi, koje prednosti i kakve opterećenosti sa sobom unosi u katehezu. Ovdje ih se moglo samo nabrojiti.